

باورهای مردم شمال فارس

حسین آزاده

شیراز

۱۳۹۰

بنیاد فارس‌شناسی

سر شناسه : آزاد، حسین، ۱۳۲۸-
 عنوان و نام پدیدآورنده: باورهای مردم شمال فارس / آزاده حسین.
 مشخصات نشر : شیراز: نشر سیوند، ۱۳۹۰.
 مشخصات ظاهری : ۲۰۸ ص.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۰۳۸-۶-۴
 وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا
 موضوع : فرهنگ عامه -- ایران -- فارس
 موضوع : خرافات -- ایران -- فارس
 شناسه افزوده : بنیاد فارس‌شناسی
 رده‌بندی کنگره : GR۲۹۱/ف۲۴۴۰۰۰
 رده‌بندی دیویی : ۳۹۸/۹۵۵۶۳
 شماره کتابشناسی ملی: ۲۴۱۲۸۰۴

بنیاد فارس‌شناسی

شیراز، خیابان لطفعلی خان زند، جنب نارنجستان قوام، بنیاد فارس‌شناسی تلفن: ۲۲۲۰۲۹۷ (۰۷۱۱).
 صندوق پستی ۷۱۳۶۵-۱۳۱۵
 E-mail: info@ffs.ir

باورهای مردم شمال فارس

حسین آزاده

صفحه‌آرایی: محبوبه جدی، ویراستار: نازنین سبازدار

طرح جلد: سعید شریعتی، چاپ اول: ۱۳۹۰، شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ و لیتوگرافی: میثاق، شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۰۳۸-۶-۴، حق چاپ محفوظ است.

نشر سیوند

چهارراه حافظیه، خ حافظ، روبروی باغ جهان‌نما
 کدپستی: ۷۱۴۶۶۳۶۵۶۱، تلفکس: ۲۲۲۸۳۲۸ (۰۷۱۱)
 پایگاه اینترنتی: www.nashresivand.com

تقدیر و تشکر

بدین وسیله از دوستان و آویان عزیزی که نگارنده را در گردآوری و تکمیل مطالب یاری کرده‌اند قدردانی می‌شود.

آقای کریم کاظمی، ایل باصری نیره کلمه‌ای ساکن شیراز.

آقای حاج عنایت ا... ممسنی از برخان، ساکن شیراز.

آقای مهندس سلمان رضایی از گشک، ساکن شیراز.

آقای حاج صمد جلالی، ساکن سیوند.

آقای خدامراد زارع، ساکن سیوند.

آقای مهندس محمد حسین محمودی از سیوند، ساکن شیراز.

آقای منوچهر تتری، هنرمند عکاس از دره شهر ایلام.

هم‌چنین شادی روح عزیزان از دست رفته را که هر یک گنجینه‌ای از فرهنگ مردم بودند از خداوند بزرگ خواهانم.

مرحوم استاد محمد خلیل مذنب (جمالی) استهباناتی شاعر گرانقدر.

مرحوم مشهدی احمد یوسفی از سیوند.

مرحوم کربلایی میرزاییگ مخیر از گل‌مکان.

مرحوم خداکرم بهزادی از سیوند.

مرحوم خداکرم هاشمی از سیوند.

مرحوم رییس علیجان رضایی از گشک.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۳	سخن نخست
۱۷	مقدمه
۲۳	عروس کردن درخت
۲۵	تهدید کردن درخت
۲۹	پیوند کردن درخت
۳۱	درخت گردو
۳۳	نگهداری انگور بر شاخه تا زمستان
۳۴	شیره‌ی انگور
۳۵	شیره‌ی کل براتعلی
۳۷	انواع شیره‌ی انگور
۴۱	قورمه‌پزان، پروار کشون
۴۵	سلسله مراتب کشاورزان
۵۱	خرمن
۵۷	گاه شماری
۶۱	اوپداشت
۶۵	ستاره‌شناسی در فرهنگ مردم

۶۹.....	دون و بهره
۷۳.....	باورهای مربوط به باران
۷۷.....	مراسم باران‌خواهی (طلب باران)
۷۹.....	عروس آسمان - دختر باران
۸۰.....	گاودزدی
۸۷.....	ترانه‌های کار
۹۲.....	شاعران محلی و گشتام
۱۰۰.....	ناز کردن کودک
۱۰۰.....	لالایی
۱۰۳.....	مرغ و خروس
۱۰۵.....	خروس در اسطوره
۱۰۷.....	نعلک و دلک
۱۰۹.....	قلاتور حضرت عباس
۱۱۱.....	باورها درباره‌ی زن و زایمان
۱۱۱.....	آل
۱۱۴.....	جن
۱۱۹.....	طب سنتی در فرهنگ مردم
۱۲۰.....	خاصیت بعضی گیاهان و جانوران
۱۳۹.....	زن در فرهنگ مردم
۱۳۹.....	دستمال انداختن
۱۴۴.....	زن در قافله - کاروان
۱۴۶.....	زن به معنای اجاق
۱۴۷.....	خون بس

۱۵۱.....	انواع فال
۱۵۷.....	زایمان الاغ
۱۵۹.....	مار و باورهای مربوط به آن
۱۶۳.....	تعبیر خواب در فرهنگ مردم
۱۶۵.....	جشن‌ها در مراسم نوروزی
۱۶۷.....	جشن نوروزی در سوند
۱۷۲.....	سیزده بدر
۱۷۴.....	شاه بازی (میر نوروزی)
۱۷۷.....	بازی‌های محلی
۱۸۷.....	عسل طبیعی (کوهی) در فرهنگ مردم سوند
۱۹۲.....	روش مگز یابی
۱۹۳.....	روش گرفتن بهر
۱۹۴.....	روش کندن مگر
۱۹۷.....	مراحل عسل‌کشی (مگرکشی)
۱۹۸.....	پالایش عسل
۲۰۱.....	تشخیص عسل
۲۰۳.....	فهرست واژگان

سخن نخست

کشور کهن و فرهنگ‌ساز ایران، از هزاره‌ها قبل تا کنون، کانون رشد و باروری تمدن، اندیشه و فرهنگ بشر بوده است. آثار به‌جا مانده از مدنیت و زندگی اجتماعی ساکنان فلات ایران، منحصر به سه هزاره‌ی اخیر نیست؛ بلکه پیش از حضور آریایی‌ها در ایران نیز، در جای‌جای این خاک زرخیز می‌توان جلوه‌هایی متعدد از هنر، فرهنگ و تمدن پیشرفته‌ی کهن را مشاهده کرد؛ تمدن «سیلک» کاشان، «شهر سوخته‌ی سیستان» و قدمت بیش از هفت هزار ساله‌ی تمدن «سیرجان» و مانند اینها، نشان‌دهنده‌ی پیشینه‌ی فرهنگی مردم فلات ایران است. تمدن ایرانی، پس از دوران آغازین شهرنشینی خود، در هزاره‌های اخیر هم جلوه‌هایی تازه و متناسب با زمان و نیازهای بشر ارائه کرده است. نشانه‌هایی فراوان که از جلوه‌های گوناگون تمدن فارسی در «هگمتانه»، «استخر»، «شوش»، «یاسارگاد»، «مداین» و ... در دوران پیش از اسلام، و در مراکز تمدن پس از اسلام چون «بخارا»، «سمرقند»، «نیشابور»، «طوس»، «هرات»، «غزنین»، «شیراز»، «تبریز»، «قم»، «اصفهان» و تهران دیده می‌شود، کمترین شاهد در پویایی و اهمیت این تمدن جهانی و همه‌زمانی است.

هر چند فرهنگ همه‌ی عرصه‌های زندگی بشر را شامل می‌شود؛ شاید مهم‌ترین جنبه و زاویه‌ی آن، باورها، اعتقادات و رسوم است که در سینه‌ی مردمان آن تمدن، رشد می‌کند و گذشته، حال و آینده‌ی آنان را به هم گره می‌زند. در فرهنگ ایرانی-اسلامی مردم فلات ایران، از آذربایجان و داغستان گرفته تا جزایر خلیج فارس و از کرانه‌ی رودخانه‌ی سند و آمودریا گرفته تا کناره‌های بین‌النهرین و حتی در قلمرو کشورهای فلات آناتولی (ترکیه) و شمال آفریقا، باورها و اعتقاداتی در این چند هزاره شکل گرفته و رشد کرده‌اند که ثبت،

بررسی و تحلیل آن‌ها می‌تواند بسیاری از مجهولات انسانی را بر محققان و پژوهش‌گران تاریخ، ادبیات، جامعه‌شناسی و اهل فرهنگ روشن کند.

بی‌شک یکی از مهم‌ترین کانون‌های رشد و گسترش فرهنگ ایرانی - اسلامی، دیار «فارس» است. استانی که با در بر گرفتن بسیاری از مراکز تمدن ایرانی در سه هزاره‌ی اخیر، سهمی سزایمند در رشد فرهنگ ایران زمین داشته است. از میان مناطق مختلف فارس، شهرستان‌ها و بخش‌های شمالی آن از قبیل «مرودشت، سیوند، بیضا و ...»، پیشینه‌ای کهن در فرهنگ ایرانی دارند. اهمیت سیاسی و حکومتی و آثار باقی مانده از دوران طلایی این محدوده، موجب شده، محققان فراوانی در معرفی گذشته‌ی آن تلاش کنند؛ با این حال بسیاری از جنبه‌های فرهنگی و اجتماعی این منطقه، به‌ویژه در دوران پس از اسلام از دید محققان پنهان مانده است. آداب، رسوم، باورها و آیین‌هایی که از سویی به گذشته‌ی ایرانی و از دیگر سو به اعتقادات و باورهای اسلامی آن گره خورده، بستری مناسب برای پژوهش‌هایی است که بتواند گرد فراموشی از پنجره‌ی باورهای در حال نسیان مردم این دیار فرو بگذراند، و افق‌هایی تازه از تمدن و فرهنگ را فراروی نگاه ژرف منتقدان و اهالی فرهنگ فارس از نو ترسیم کند.

کتاب حاضر که با عنوان «باورهای مردم شمال فارس» و به تلاش و پی‌گیری‌های دوست فاضل آقای حسین آزاده تألیف و تدوین شده است، مقدمه‌ای است برای معرفی بهتر برخی از زاویه‌های مجهول و کم‌تر شناخته شده‌ی فرهنگ دیار فارس که در آن محقق کوشیده است، با بررسی میدانی و استفاده از روایت‌های شفاهی، همراه با برخی استادهای علمی و کتابخانه‌ای، بسیاری از جلوه‌های فرهنگی را به ثبت برساند. در این اثر علاوه بر احیا و ثبت بسیاری از باورهای مردم شمال فارس از قبیل «زایمان، خون بس، باورهای مربوط به باران، اعتقادات موجود درباره‌ی موجودات ماورایی»، به موضوعاتی اجتماعی - فرهنگی چون «طب سنتی، گاه‌شماری، ستاره‌شناسی، شیوه‌ی نگهداری درختان و حتی آشپزی» نیز اشاره شده و توجه به جنبه‌های ادبی فرهنگ عامه چون «ترانه‌ها، لالایی‌ها و سرودهای رایج در آیین‌ها» هم از نگاه تیزبین نویسنده پنهان نمانده است.

بنیاد فارس شناسی بر خود می‌داند، ضمن سپاس‌گزاری از مؤلف ارجمند آقای حسین آزاده و آرزوی توفیق روزافزون برای ایشان در فعالیت‌های فرهنگی، ادبی و علمی، کتاب «باورهای مردم شمال فارس» را پیشکش وارثان و صاحبان حقیقی تمدن فارس کند؛ راویانی که قرن‌هاست به صورت شفاهی و سینه به سینه، در زنده نگاه داشتن بسیاری از این باورها و سنت‌ها نقش آفرینی کرده‌اند. هم‌چنین از آقای کاظمی مدیر انتشارات سیوند که بنیاد را در انتشار این اثر همراه بودند، تشکر می‌نمایم.

علی اکبر صفی‌پور
مدیر بنیاد فارس‌شناسی